Coleopterologiskt intressanta lokaler i Hälsingborgstrakten.

Av

SVEN PALMQVIST.

Om man på Hälsingborgs Konstmuseum betraktar vyer över staden från senare delen av förra seklet, frapperas man av vilka rika möjligheter den och dess omgivningar måste ha erbjudit den tidens coleopterologer till insamlingar och studier. Med bebyggelsen koncentrerad till den flacka strandremsan vid landborgens fot och med en rik trädvegetation, insprängd i bebyggelsen eller omramande denna, omväxlande med saftiga gläntor, ängar och beteshagar av utmärkt läge, synes området ha haft alla förutsättningar att bli hemvist för ett rikt djurliv. Väl har stadens ovanligt kraftiga utveckling sedan dess medfört reducerade möjligheter till utkomst för många djur, men kvar finnas dock alltjämt, inströdda här och var, rester av mera ursprunglig och orörd natur, där ett rikt facetterat insektliv kunnat fortleva. Till tjänst för de farande »coleopterologie svenner», som under sin färd till mera berömda lokaler råka stanna ett slag i »Sundets pärla», skall här en liten översikt meddelas över vad staden och dess omgivningar ha att bjuda den skalbaggsintresserade. En del av de lämnade uppgifterna ha tidigare publicerats i andra sammanhang men torde ändå vara på sin plats i denna sammanställning.

Vår entomologiska rundvandring inom själva stadens gränser starta vi lämpligen i Pålsjö skog. Med hålvägen, som förbi dammen och det gamla kvarnhuset för genom ståtlig bokskog upp till platåns mera jämnt skogbevuxna yta, är denna sedan gammalt för alla hälsingborgsturister välkända plats alltjämt underbart vacker, i synnerhet på våren, då bokarna lövas. Av dess ursprungliga charm har väl en del förflyktigats genom trycket från den modernare bebyggelse, som på ett par sidor trängt ända in i skogskanten. Därjämte har den märkliga uppfattningen, att skötseln av en naturpark mera bör inriktas på rationell skogsvård än på tillvaratagandet av naturliga skönhetsvärden, raserat mycket. Men ändock finnes fortfarande ett och annat för coleopterologen att taga vara på eller glädjas åt. *Abax ater* Villers torde numera vara mycket sällsynt, men den lär dock ha tagits i ett ex. av Bengt Rapp under slutet av 1940-talet. Att arten nu är så rar här torde bero dels på den påträngande bebyggelsen, dels på de sämre

övervintringsmöjligheterna. Vid Kullen, där djuret tidvis är mycket vanligt, har jag tidigt på våren sett det ligga i små kamrar under halvstora eller större stenar, som varit delvis nersjunkna i lös, fet mylla. I Pålsjö skog är jorden i allmänhet starkt lerskifferblandad, och lämpliga stenar äro sällsynta. Men en annan av våra rara carabider, *Calathus piceus* Marsh., påträffas då och då. *Calosoma inquisitor* L. kan även noteras (O. Ringdahl). Under lös bark på *Sambucus niger* L., som växer tämligen talrikt invid en liten avtagsväg, ha flera gånger påträffats många ex. av *Agathidium varians* Beck och *Scaphidema metallicum* F. Nära kanten till ett grönsaksplanterat mindre åkerfält vid den västliga skogsranden har jag under smärre stenar tagit *Staphylinus*-arter, såsom *S. compressus* Marsh. och den fina *S. siculus* Stierl., dock endast ett ex. av vardera. En tids beredskapstjänstgöring nära Pålsjö slott, med förläggning på krönet av den smalt lövskogsklädda västslänten ner mot villabebyggelsen och det närbelägna Öresund gav mig tillfälle att registrera ett antal bättre djur, bland vilka må nämnas *Atheta hepatica* Er., *Oxypoda brachyptera* Steph., *Hetaerius ferrugineus* Ol., *Hedobia imperialis* L., *Alphitophagus bifasciatus* Say, *Conopalpus testaceus* Ol., *Curculio venosus* Grav. och *Magdalis flavicornis* Gyll. Här har också vid flera tillfällen *Acalles turbatus* Boh. tagits genom sållning av förna under de risiga buskagen eller vid avklappning av vegetationen i backslänten. I sorkgångar inne under de stora bokarna torde *Choleva Fagniezi* Jeann. ej vara sällsynt, och där kan man även med någon tur träffa på *Quedius longicornis* Kr. Sållar man förnan invid de stora bokarna, har man även möjlighet att få *Euplectus brunneus* Grimm. Om jag så nämner, att gamle Varenius på sin tid (enl. A. Jansson) tagit *Grynobius tricolor* Ol. och en art *Choragus* här i skogen, och att O. Ringdahl funnit *Leptura scutellata* F., så torde det viktigaste om denna lokal ha meddelats.

Även Gåsebäck invid landsvägen, som i stora slingor för upp till stadsdelen Eskilsminne, är med sin tvärgående lövträdsklädda hålväg en naturskön plats, tyvärr också den hotad av närgången bebyggelse. Här fanns till för några år sedan en liten i lerskifferjorden nersänkt damm med öppet läge, där en del intressanta arter kunde påträffas, såsom flera *Graphoderes*- och *Hydaticus*-arter, medan man på den delvis sandiga stranden kunde finna *Bembidion Stephensi* Crotch, *Anthracus consputus* Duft. och *Dyschirius aeneus* Wagn. Vid ett tillfälle uppenbarade sig här *Neobisnius villosulus* Steph. i tusental. Vart denna insektfauna tagit vägen vid dammens utdikning är ej gott att säga, men till den egentliga Gåsebäcksdammen, belägen något 100-tal m åt söder, torde den ej ha flyttat, ty där är djurlivet helt annorlunda. Detta beror dels på att vattenståndet är underkastat starka fluktuationer, dels på att markytan har en annan beskaffenhet och delvis är beskuggad. Här är *Tachyusa umbratica* Er. ej ovanlig, men även den rara *Gnypeta velata* Er. har tagits i ett ex. Invid vattnet växer en större,

starkt krokig ek, som är kraftigt rötskadad en meter ovan marken. I den rödbruna, delvis snustorra rötveden ha flera gånger påträffats mer eller mindre hela fragment av *Anitys rubens* Hoffm., men först i år lyckades jag kläcka ett ex. Vid kvällshåvning i en liten närbelägen lövdunge kunde jag vid ett tillfälle räkna in bl. a. ett ex. av *Scaphidema metallicum* F., *Lissodema 4-pustulatum* Marsh. och den stora rariteten *Trichonyx sulcicollis* Reich.

Vid färden till nästa lokal få vi ej underlåta att stanna en stund vid min bostad uppe på landborgens plana yta i stadsdelen Eskilsminne. Trädgården är icke särdeles stor, men den har öppet västligt läge mot åkrar och ängar, och fria vyer över stadens lägre delar ut mot Öresund, som ligger uppskattningsvis på 2 km avstånd. Här uppe har jag haft nöjet notera ett ex. vardera av *Saprinus rufipes* Payk. och *Carcinops 14-striata* Steph., influgna genom öppna fönster. Ej sällan händer det, att *Oxyomus silvestris* Scop. kan tagas vid motsolshåvning under varma sommaraftnar med flygväder, och den anträffas även då och då i små gräskomposter. I de sistnämnda kan man, under förutsättning att ihållande torrt och varmt väder varit rådande, även påträffa *Scopaeus minutus* Er., *Chilopora rubicunda* Er. eller, sällsynt, *Amarochara umbrosa* Er. Ett par ex. av *Necrophorus vestigator* Hersch och talrika *Medon melanocephalus* F., sistnämnda under torra gräsrötter på lersandjorden i åkerkanten utanför min trädgård, må avsluta uppräkningen.

Raus marker, som blir vår nästa anhalt, är ett område söder om Ramlösa. På denna lokal, som ligger strax intill landborgens krön med fritt västligt läge, finnas en del smärre lövdungar, några grusgravar och en ås, bevuxen med ett antal större furor. På de sistnämnda kunde påvisas tämligen riklig förekomst av *Dromius angustus* Brullé. Det skulle föra för vitt att här uppräkna alla de bättre arter jag ertappat inom området, varför jag nöjer mig med ett litet urval. Bland carabiderna må nämnas *Carabus convexus* F., *Pterostichus punctulatus* Schall (vid ett par tillfällen), *Bradycellus Csikii* Laczo (tidvis ej sällsynt) samt *Amara fusca* Dej. och *Harpalus calceatus* Duft. i enstaka ex. Ur staphylinidernas artrika skara vill jag särskilt framhålla *Medon castaneus* Grav., *Atheta hepatica* Er. och *Amarochara umbrosa* Er., vilka tagits flera gånger. Förr kunde *Olibrus Baudueri* Flach här håvas i tämligen talrika ex., men dess näringsväxt *Artemisia campestris* L. förekommer numera sparsamt. Alltjämt förekomma *Sitona griseus* F. och *Bruchidius fasciatus* Ol. i betydande antal på sina resp. värdväxter. Ett par bättre *Rhizophagus*-arter, *R. picipes* Ol. och *R. cribratus* Gyll., böra ej glömmas. Den senare tog jag en gång i hundratal inuti en ihålig björkstubbe. Bland *Choleva*-arterna vill jag nämna *Ch. Fagniezi* Jeann., *oblonga* Latr. och *glauca* Britten. År 1943 förekom *Cantharis lateralis* L. och *Melasoma saliceti* Weise i stor myckenhet, men de synas senare ha dött ut. På våren är ofta *Psammobius sulcicollis*

Ill. talrik, och det händer, att man träffar på ett eller annat ex. av den vackra *Chrysomela sanguinolenta* L. krypande i någon sandfåra. *Apion dispar* Germ., *A. dissimile* Germ., *A. nigritarse* Kirby och *Stenocarus fuliginosus* Marsh. må även nämnas.

Vi uppsöka nu den sista lokalen inom själva stadsområdet, nämligen Råå. Enär Råå-ån, som förr varit mycket vattenrikare, här, i stadens sydända, under tidigare epoker ofta ändrat strömfåra, ha en mängd smärre avsnörda vattensamlingar och talrika vassruggar bildats på den flacka strandremsan framför Öresund. Medan stranden och dess vattensamlingar domineras av gräs och *Salix*-arter, blir vegetationen mera örtrik på de ofta fuktiga slänterna upp mot landborgen. Miljön borde medgiva goda möjligheter till ett artrikt insektliv, men så synes dock ej vara fallet. Inom vassarna dominerar den vackra *Odacantha melanura* L. Här påträffades också vid ett enda tillfälle *Lesteva Heeri* Fauv. men då i stor mängd. För övrigt kan bland de djur, som håvats i eller vid vassarna noteras *Charopus flavipes* Payk., *Silis ruficollis* F., *Anthocomus coccineus* Schall och *Euconnus denticornis* Müll. På hösten förekommer *Sermylassa halensis* L. tämligen talrikt, och vivlarna *Cionus nigritarsis* Reitt. och *Limobius borealis* Payk. äro tidvis vanliga djur här.

Därmed ha vi avverkat de mera remarkabla lokalerna inom själva stadsområdet och bege oss nu till några i ytterområdena. Den lilla lövskogen Väla ligger strax öster om staden. Träden bestå till stor del av kraftiga bokar, men även ett antal väldiga ekar och smärre andra lövträd förekomma. I lövrik förna under stora bokar har jag här sållat fram *Euplectus brunneus* Grimm. och *Leptinus testaceus* Müll. *Hedobia imperialis* L. är tämligen vanlig, och vid några tillfällen har *Ernoporus fagi* F. erhållits. Vid håvning i vegetation intill skogskanten har Einar Wirén funnit *Cassida vittata* Villers och *Phyllotreta cruciferae* Goeze.

Från Väla är det ej långt till den av åkrar och ängar omgivna herrgårdsskogen vid Vasatorp. Här finns det också en del grovstammiga bokar förutom blandade trädbestånd och något granskog. Även här har jag tagit *Euplectus brunneus* Grimm under förhållanden snarlika dem i Pålsjö och Väla. I ett delvis markfuktigt blandskogsområde har bl. a. erhållits *Atheta hepatica* Er., *Bythinus macropalpus* Aubé och *Neuraphes talparum* Lokay. Vid ett tillfälle tidigt på våren håvades flera ex. av *Callicerus obscurus* Grav. i den örtrika skogskanten.

En dryg mil öster om staden ligger slottet Rosendal med alléer av jättestora askar, ekar och kastanjer och med en ovanligt praktfull ekskog. Den sistnämnda är tyvärr alltför välansad för att falla en entomolog på läppen, och dessutom är undervegetationen mager på grund av att årligen kor avbeta markerna. Om våren ha här påträffats *Rhizophagus picipes* Ol. och *R. cribratus* Gyll. samt *Trichoceble floralis* Ol. Tämligen vanlig förefaller *Curculio venosus* Grav. att vara. Att lokalen här omnämnes beror emellertid främst på att vännen Gunnar Is-

raelson och jag en vårkväll under fjolåret kunde håva var sitt ex. av den rara *Bradybatus Kellneri* Bach i ett till ekskogen anslutande trädbestånd, som till största delen bestod av unga lönnar.

Vi styra nu kosan söderut till den egenartade kuststräckan Ålabodarna—Fortuna. De topografiska likheterna mellan denna och ön Ven äro påfallande. »Backafall» av en storleksordning, som nästan kan mäta sig med de litterärt mera berömda på Ven, kanta strandremsan, som på vissa ställen är så bred, att flera rader småhus få plats, medan den på andra ställen har en bredd av endast några meter. Ört- och gräsvegetationen är mångenstädes synnerligen yppig, själva slänterna, som liksom på Ven till övervägande delen bestå av lera, äro än kala, än tätt bevuxna. Framsipprande grundvatten synes här och var vid branternas fot. Mestadels är strandkanten starkt stenig, ren sandstrand förekommer endast korta sträckor. Flera i gång varande tegelbruk finnas, och detta är värdefullt, då genom lertäkten en ständig förnyelse av vissa biotoper sker. Skalbaggsfaunan företer av naturliga skäl stora likheter med den som förekommer på Ven. Det skulle kräva alldeles för stort utrymme att här redovisa de många bättre arter jag upptäckt inom området under mina talrika besök där. Här må endast göras ett litet urval. Flera gånger har jag träffat på *Carabus convexus* F. Av släktet *Dyschirius* förekomma flera arter, såsom *D. intermedius* Putz (här och var hos bledier i strandbranterna och periodiskt mycket talrik hos bledier i rasjord nedanför lodräta snitt i lertagen, ett exempel på värdet av genom kulturpåverkan åstadkommen biotopförnyelse!), *D. angustatus* Ahr., *D. politus* Dej. och på ett ställe vid en liten brackvattendamm *D. chalceus* Er. Under hösten är det ej svårt att leta fram *Amara fusca* Dej. under rötterna av *Artemisia campestris* L. *Bembidion polonicum* Müll. är måhända områdets vanligaste jordlöpare. Den förekommer både på fuktig mark och på sådan med grova torrsprickor. *B. nitidulum* Marsh., som är så vanlig på Ven, har jag ännu ej sett till, men däremot förekommer *B. Stephensi* Crotch flerstädes på mycket fuktig mark. Under senhösten är *Bradycellus Csikii* Laczo lokalt ej ovanlig. *Choleva oblonga* Ltr. föreligger i en rad ex. Bland staphyliniderna må nämnas ett ex. av den mycket sällsynta *Achenium humile* Nic., vidare den här tämligen vanliga *Lathrobium multipunctum* Grav., flera ex. *L. pallidum* Nordm. och den bland växtrötter på torrsprucken lera ej ovanliga *Scopaeus minutus* Er. Lämpliga biotoper för *Staphylinus siculus* Stierl. finnas, men trots detta har jag ännu ej lyckats ertappa denna art, som jag tagit på Ven i flera ex., inom området, och jag tvivlar på att den finns där. De av Palm från Ven rapporterade *Bledius*-arterna finnas alla, och ofta talrikt. Men dessutom förekommer även *B. tricornis* Hbst. *Chilopora rubicunda* Er. ser man ofta, och *Falagria thoracica* Curt. är på sina ställen mycket talrik. På as tog en gång Gunnar Israelson och jag talrika ex. av *Saprinus rugifer* Payk., men jag har också funnit den under backsvalebon. *Antho-*

comus coccineus Schall är vanlig flerstädes under hösten. Bland byrrhiderna är *Syncalypta setigera* Ill. ett vanligt djur och *Limnichus pygmaeus* Sturm ej sällsynt på ett par ställen. Områdets vanligaste aphodie torde vara *Aphodius luridus* F. i fårspillning. *Psammobius sulcicollis* Ill. observeras mestadels endast i enstaka ex. men kan stundom uppträda talrikt. I ett eller annat av någon dunkel anledning gynnat stråk på grässlänterna kan man liksom på Ven under allra tidigaste våren finna *Meloë proscarabaeus* L. i mängd. *Antherophagus canescens* Grouv. har håvats i flera ex. bland örter, medan ett ex. av den sällsynta *Atomaria rhenana* Kr. tagits under okända omständigheter. På hösten får man ej sällan *Sphaeroderma rubidum* Graells i håven, och *Sermylassa halensis* L. synes litet varstans under senhösten. Släktet *Apion* representeras av flera bättre arter, såsom *A. dispar* Germ., *A. penetrans* Germ. och *A. confluens* Kirby. På sandstrand kan man finna *Chromoderus fasciatus* Müll. under chenopodiacéer, och på blommande *Cakile maritima* L. tog jag i år talrika *Ceuthorrhynchus cakilis* V. Hansen. Om man håvar bland den här vanliga *Papaver rhoeas* L., är nog chansen att få de båda svenska arterna av *Stenocarus* tämligen liten, men genom att leta lugnt och metodiskt efter djuren vid växtrötterna rätta årstiden har jag flera gånger tagit åtskilliga ex. Samma är förhållandet med *Ceuthorrhynchus geographicus* Goeze, som ibland kan skakas ner i håven från *Echium* i enstaka ex., men som ofta visar sig vara ett vanligt djur, om man synar marken under värdväxten. En av den svenska skalbaggsfaunans stora rariteter, *Ceuthorrhynchus terminatus* Hbst, har inom området tagits av E. Wirén i ett och av mig i två ex. Att syna vildmorotens rötter på jakt efter detta uppenbarligen mycket sparsamt förekommande djur torde vara tämligen hopplöst, då växten är oerhört vanlig här. Bland *Trachyphloeus*-arterna må nämnas *T. scabriculus* L., *T. spinimanus* Germ. och *T. aristatus* Gyll. Ett karaktärsdjur på de stora arealer, som äro ymnigt bevuxna med olika *Medicago*-arter, är *Tanymecus palliatus* F., som är vanlig under stora delar av insamlingssäsongen och även kan håvas på flera compositer. Mycket mera kunde anföras, men det uppräknade torde räcka till för att ge en föreställning om områdets rika fauna.

Vår rundvandring till coleopterologiskt särskilt givande lokaler i Hälsingborgstrakten är härmed avslutad. Ännu återstår helt säkert mycket att upptäcka inom området. Endast 60 à 70 % av där förekommande arter torde hittills vara kända. Detta beror på flera orsaker. En kan vara, att den rätta insamlingstekniken ej alltid använts, en annan är att antalet samlare — f. n. endast författaren själv! — varit för litet. Förekomsten av vad jag vill kalla m i k r o y t o r inom området torde vara riklig. Med mikroytor avser jag på en lokal förekommande mindre arealer, som av någon anledning äro särskilt gynnade, t. ex. i klimatiskt eller edafiskt avseende eller genom förekomst i riklig mängd av någon eljest sällsynt växt. Fyndet av ett ex. *Chloro-*

phorus Herbsti Brahm under våren detta år i en villa på skogsslänten strax norr om Pålsjö beror kanske på förefintligheten av en dylik mikroyta. Vissa omständigheter gör det emellertid möjligt, att djuret importerats. Att spåra upp mikroytor är ett intressant arbete, som kan ge riklig lön för mödan i form av sensationella fynd. De möjligheter i den vägen som här finnas borde kunna stimulera även utombys entomologer att vid tillfälle hjälpa till med den vidare utforskningen av området.

Zusammenfassung.

Der Verfasser bespricht einige koleopterologisch interessante Lokalitäten in der Stadt Hälsingborg und ihrer Umgebung (Provinz Skåne, Schweden). Von den vielen mitgeteilten Arten sind die in Schweden sehr seltenen *Achenium humile* Nic., *Atomaria rhenana* Kr., *Bradybates Kellneri* Bach und *Ceuthorrhynchus terminatus* Hbst besonders hervorzuheben.